

BIVILS (o BIBILS)

Poblet de l'alta Ribagorça agr. a Bonansa, situat només 3 k. més al NE., i no tan elevat damunt la confluència de la Valira de Castanesa amb la N. Ribagorçana.

PRON. MOD.: *bibils* 1953 (a Vilaller i Llesp XIII, 196); *babils* 1953 (a Cardet XIII, 170) i 1957 en el poblet mateix (XIX, 130.3).

DOC. ANT. 1074: *kastro Biuilis* (Martín Duque, 10 *Col. Dipl. de Obarra*, 141,5), el sen senyor, Be. de *Beuils*, 1218 (ibid. 166.37); 1495: *Vebils*, amb set focs en el cens de 1495; 1554: *Bebils* en dos textos o passatges (Moner, *Bibl. Escr. Rbg.*, pp. 74 i 106); 1620: *Bibils* (*Buill. Ass. d'Exc. Cat.* xi, 127).

ETIM. Com vaig observar en la meua visita l'a. 1957, i ho comprovo, amb el m. IGC, es troba quasi en el mateix cim d'un turonet avançat, de forma arrodonida o ovalada. Això ens encoratja a pensar que el seu nom deu ser, en el fons, idèntic al BILBILIS de Marcial, avui Calatayud, la primera L del qual s'haurà perdut per dissimilació; car es creu que BILBILIS és un compost intensiu del bc. *bil* 'rodó'; i, en efecte, la forma reduplicada *bilbil* és també ben corrent en basc, i també hi sofreix una dissimilació, que allí dona *biribil*. Ha de ser, doncs, un de tants noms de població i de lloc al·lusius a la forma aproximadament circular del lloc, com *Vila-rodona*, *Mata-rodona*, *Mont-rodon*, *Puig-rodon*, *Camprodon*, mossàr. *Quatretonda* (CORTE ROTUNDA), cast. *coto redondo*, *Arredondo* (< *Aro R.*)³⁰ etc. Etimologia que ja vaig suggerir en *Top. Hesp.* I, 47-248.¹

El nom *bibils* es repeteix més al Nord —no és que es prolongui, car hi ha entremig la fonda vall de Noals-Denui—, uns 10 k., damunt Fontjanina, denominant una pda. de camps, on veiem camps de blat etc. (XIX, 141): allí es forma un dels barrancs afluent, i per tant hi deu haver també l'arrodoniment propi de les raconades, voltades dels vessants que hi aboquen.

A l'alta V. d'Àneu, també un veral de camps, porta el nom *Lo Babiu*, en te. d'Alós (XX, 164), i també hi podem suposar disposició circular, estant en un fondal, prop de la desembocadura del barranc dels Vinyols: aquí difereix la -*u*, i menys la *az*, perquè des de *Bez* es passa sovint a *bə/ba-*; de tota manera si hi hagué forma plural, com en els homònims precedents, el grup -*ls* ha passat en algunes zones catalanes a -*us* (*Querols* > *Els Crous*), sobretot si hi ajudava dissimilació d'una altra l (*Palou* < *Pal(az)ol*, *Vall-Daniel* > *Valldaneu*); o simplement la de l'article (*Els Crous*,⁵⁰ *Lo Babiu*); o bé la cosa es produí ja en l'etapa etimològica BILBIL- > *Beubiu*, que llavors *Beub-* ja passaria a *au-*: normalment; car així, transposant-se després la *u*, les dues minúcies fonètiques s'esvairien alhora.

En tot cas l'etimologia del poble de *Bivils* queda establerta fermament; i podem ja descartar una altra via en què havia pensat: lligant amb el tipus lexical de *Vivers* (*Vivelles*, *Bivola*?) de topònims i apellatius; car no hi ha en aquells paratges viviers ni basses: *Bivils* és dalt d'un escarrit turó; ni tampoc amb *Viu* (i

Viuet), o qualsevol altre nom d'inicial V-, car ja hem vist que en el nostre comencen en B- les mencions més antigues —*totés* les antigues, si en descomptem la ben tardana de 1496.

¹ Ja a SerranoS. (*NHRbg*, p. 12) *Bivils* li recordava «la BILBILIS del Jalón»; però no passà més enllà en terreny ferm, car és ben incert que hi tinguin res a veure els BIVALI, veïns de Braga de Portugal, nom més aviat indoeuropeu (V. nota a l'article *Biosca*); i evidentment no té res a veure, com ja ho mostra el vocalisme, amb un *Bubalis* de Lugo i un *Búbalu* de Jaca.

La Bivola o *Vivola* (Berguedà), V. *Vivelles Bixambis*, V. *Viscamps Bixella*, V. *Vaixella Bixesarri*, V. *Beixessarri Bixquent*, V. *Biscarri Bixunxa*, V. *Bit-*

El BLACONC

(-*kónk*), pda. muntanyenca dins el terme, penyalós i barrancós, de Beniardà (Guadalest) (XXXV, 38.16). Tapades per la forma del nom les vies aràbigues o catalanes, sembla mossàrab. Potser suma dels quasi sinònims VALLEM o CONCHA o VALLUM + CONCA(V)UM 'fossat concavat': en un i altre l'anticipació de la L- es comprendria com a ultracorrecció de la repugnància aràbiga pels grups inicials; i també s'explicaria que fugint de l'arabisme (o mossarabisme, respectivament), una -*ā* morisca o un -*o* (< -*ou*) mossàrab hagin estat escapçats pel català dels repobladors. Més rebuscat hauria de ser el procés fonètic si per a aquest nom pensàvem en PRATUM CONCAVUM, per més que a la mateixa vall es trobi un nom en -*conco* on el masculí es justifica perquè és un penyal damunt d'un prat.

Però veiem després que n'hi ha una explicació més simple, i alhora més completa i més convincent. Tenint en compte que forma tot un petit sector del terme, que si recordo bé és a la part obaga, deu ser la prolongació mossàrab de OPACUM LONGUM 'obaga allargassada' > **Ōpaklongo*, amb metàtesi de la -l- i afèresi: **Plakongo*, i després l'àrab hi llevà la -o i canvià la P- en B-.

Bladerne (o -*rné*) (?), V. *Bledenedes*

BLAI

Com que és un NP més dens en el Migjorn, i més que enlloc al P. Val., i St. Vicent Ferrer era molt devot de Sant Blai (*Quaresma*, 145.44), no crida gaire l'atenció el que allí aparegui tant en la toponímia, fins l'orogràfica: *Mola de Blai* (al Boixar), *Roca de Blai* (Herbés), *Baci de Blai* (C. de Cabres), *Coves* o *Racó* de *Blai* (Olocau, Beniarrés), *Sòl de Blai* (gorg del riu Serpis, a Beniarrjó). Els *Masos de Blai* són molt nombrosos (Portell, Ares, Serra de Galceran); o amb l'hipocorístic: *Mas de Blaio* (Culla); o amb el plural de família: *Tossal*, o *Racó*, dels *Blais* (Castell de Castells,